

GLOBALIZACIJA I EKONOMSKA POLITIKA

Elma Kujović

Univerzitet u Novom Pazaru, Departman za ekonomske nauke
Novi Pazar, Srbija
elma.kujović@uninp.edu.rs

Mehmed Meta

Univerzitet u Novom Pazaru, Departman za ekonomske nauke
Novi Pazar, Srbija
m.meta@uninp.edu.rs

Apstrakt

Ekonomska globalizacija se odnosi na sve veću međuzavisnost svetskih ekonomija kao rezultat rastućeg obima prekogranične trgovine robom i uslugama, protoka međunarodnog kapitala i širokog i brzog širenja tehnologija. To odražava kontinuirano širenje i međusobnu integraciju tržišnih granica, i predstavlja nepovratan trend za ekonomski razvoj celog sveta na prelazu milenijuma. Brzi rast značaja informacija u svim vrstama proizvodnih aktivnosti i marketinga su dve glavne pokretačke snage ekonomske globalizacije. Drugim rečima, brza globalizacija svetskih ekonomija poslednjih godina je u velikoj meri zasnovana na brzom razvoju nauke i tehnologija, nastala je iz okruženja u kome se tržišni ekonomski sistem brzo širio svetom, a razvijao se na osnovu sve veće prekogranične podele rada koja prodire do nivoa proizvodnih lanaca unutar preduzeća različitih zemalja.

Ključne riječi: globalizacija, ekonomija, tržište, rast, razvoj.

GLOBALIZATION AND ECONOMIC POLICY

Abstract

Economic globalization refers to the growing interdependence of world economies as a result of the growing volume of cross-border trade in goods and services, the flow of international capital and the wide and rapid spread of technology. This reflects the continuous expansion and mutual integration of market borders, and represents an irreversible trend for the economic development of the whole world at the turn of the millennium. The rapid growth of the importance of information in all types of production activities and marketing are the two main driving forces of economic globalization. In other words, the rapid globalization of world economies in recent years has been largely based on the rapid development of science and technology, arising from an environment in which the market economic system has spread rapidly around the world, and evolving through a growing cross-border division of labor chains within companies of different countries.

Key word: globalization, economy, market, growth, development.

JEL codes: F60

UVOD

Smatra se da integracija u globalnu ekonomiju ima mnogo efekata na društvo, i nameravane i nenameravane. Menja strukturu ekonomske aktivnosti i alokaciju resursa [3, str. 71]; pomaže u ublažavanju vekovnih problema oskudice, ali u isto vreme stvara socioekonomske pritiske i intenzivira javne zahteve prema vladi; reorganizuje podele koji dele jednu državu i motiviše političku mobilizaciju na nove i različite probleme [7]; i, kao posledica svega ovoga, utiče na vladinu politiku o širokom spektru pitanja. Postojeća istraživanja o političkim implikacijama globalizacije uglavnom se fokusiraju na makroekonomske ili političke rezultate, a argumenti su obično uokvireni oko pritisaka odozdo prema gore koje ekonomska integracija stvara u odnosu na ograničenja koja vladama nameće globalna mobilnost kapitala. Ali postoji važan intervenišući faktor koji se često zanemaruje: političke partije koje služe kao ideološki posrednici između birača i vlade.

Fundamentalne i dalekosežne promene dogodile su se u svetskoj ekonomiji u poslednjih nekoliko decenija koje su imale dubok uticaj na globalnu situaciju zapošljavanja. Životi žena i muškaraca su se transformisali, na različite načine, tokom ovog perioda. Dva fundamentalna aspekta transformacije su: [1, str. 16]

(1) povećan i rastući stepen globalne ekonomske, društvene i kulturne integracije (tj. proces globalizacije) što se ogleda u pojavama kao što je ekspanzija međunarodne trgovine i

(2) promena u politički stav prema deregulisanim tržištima, privatizaciji, manjoj ulozi države i relativno uskom fokusu na smanjenje inflacije. Ova dva trenda se međusobno pojačavaju.

Na primer, politike liberalizacije i makroekonomske stabilizacije često se opravdavaju kao neophodna prilagođavanja procesu globalne integracije. Istovremeno, deregulacija i privatizacija često olakšavaju integraciju tržišta preko nacionalnih granica. Ostatak ovog izveštaja će se fokusirati na to kako ove promene utiču na zapošljavanje i siromaštvo žena i muškaraca. Specifične politike će biti ispitane mnogo detaljnije, uključujući monetarnu politiku, trgovinsku politiku, režime deviznog kursa i fiskalnu politiku. Rodna dinamika je centralna za celu ovu diskusiju. Da li će domaćinstva ostati van siromaštva u ovom promenljivom globalnom okruženju može zavisiti od toga da li žene učestvuju u radnoj snazi i da li imaju pristup pristojno plaćenom zaposlenju. Kao što je ranije istaknuto, učešće žena u radnoj snazi raste skoro svuda širom sveta, što je proces opisan kao feminizacija rada. Međutim, ove globalne promene imaju suštinski uticaj na raspodelu radnog vremena i ekonomskih resursa u domaćinstvu. Štaviše, mogućnosti zapošljavanja su nejednako raspoređene, pri čemu su žene koncentrisane u nižekvalitetnim, nesigurnijim oblicima plaćenog rada. Uzeti zajedno, svi ovi faktori imaju ogromne implikacije na ugroženost domaćinstava, rizik od siromaštva i postizanje održivog humanog razvoja. Stoga će analiza u ovom izveštaju uključiti rodnu perspektivu kada se tumači kako promene globalne politike utiču na zapošljavanje i siromaštvo.

EKONOMSKA GLOBALIZACIJA KAO NEPOVRATAN TREND

Ekonomska globalizacija se odnosi na sve veću međuzavisnost svetskih ekonomija kao rezultat rastućeg obima prekogranične trgovine robom i uslugama, protoka međunarodnog kapitala i širokog i brzog širenja tehnologija. To odražava kontinuirano širenje i međusobnu integraciju tržišnih granica, i predstavlja nepovratan trend za ekonomski razvoj celog sveta na prelazu milenijuma. Brzi rast značaja informacija u svim vrstama proizvodnih aktivnosti i marketinga su dve glavne pokretačke snage ekonomske globalizacije. [10, str. 230] Drugim rečima, brza globalizacija svetskih ekonomija poslednjih godina je u velikoj meri zasnovana na brzom razvoju nauke i tehnologija, nastala je iz okruženja u kome se tržišni ekonomski sistem brzo širio svetom, a razvijao se na osnovu sve veće prekogranične podele rada koja prodire do nivoa proizvodnih lanaca unutar preduzeća različitih zemalja. Napredak nauke i tehnologije u velikoj meri je smanjio troškove transporta i komunikacija, čineći ekonomsku globalizaciju mogućom. Današnji troškovi okeanske dostave su samo polovina onih iz 1930. godine, trenutni avionski transport 1/6, a telekomunikacijski troškovi 1%. Nivo cena računara u 1990. godini bio je samo oko 1/125 od onog u 1960. godini, a ovaj nivo cena u 1998. ponovo je smanjen za oko 80%. Ova vrsta efekata kompresije vremena i prostora tehnološkog napretka uveliko je smanjila troškove međunarodne trgovine i investicija, čime je omogućila organizovanje i koordinaciju globalne proizvodnje. Na primer, Fordov automobil Liman je dizajniran u Nemačkoj, njegov sistem zupčanika proizveden je u Koreji, pumpa u SAD, a motor u Australiji. Upravo je tehnološki napredak omogućio ovu vrstu globalne proizvodnje. Štaviše, razvoj ekonomije zasnovane na umrežavanju iznedrio je veliku grupu preduzeća u senci, obesmišljavajući koncept nacionalnih granica i udaljenosti za određene ekonomske aktivnosti. [12, str. 78]

Ako bi se tehnološki napredak i razvoj IT pretpostavili kao tehnološka pokretačka snaga za ekonomsku globalizaciju, onda bi reformu orijentisanu na tržište koja se sprovodi širom sveta trebalo posmatrati kao institucionalnu pokretačku snagu za ovaj trend. U okviru GATT-a i STO, mnoge zemlje su postepeno smanjivale svoje tarifne i necarinske barijere, sve više zemalja otvara svoje tekuće račune i kapitalne račune. Sve ovo je u velikoj meri podstaklo razvoj trgovine i investicija. Štaviše, tranzicija bivših centralizovanih planiranih ekonomija u tržišne ekonomije je zaista omogućila da se svetske ekonomije integrišu u celinu. Multinacionalne korporacije (MNK) [8, str.92] postale su glavni nosioci ekonomske globalizacije. Oni globalno organizuju proizvodnju i raspoređuju resurse po principu maksimizacije profita. A njihove globalne ekspanzije preoblikuju makroekonomske mehanizme funkcionisanja svetskih ekonomija. Godine 1996. bilo je ukupno samo više od 44.000 multinacionalnih kompanija u celom svetu, koje su imale 280.000 filijala i filijala u inostranstvu. Godine 1997, obim trgovine samo 100 najvećih multinacionalnih kompanija već je dostigao 1/3 ukupnog svetskog, a trgovina između njihovih matičnih kompanija i njihovih filijala zauzimala je još 1/3.

U bilansu stranih direktnih investicija od 3.000 milijardi dolara na kraju 1996. godine, multinacionalne kompanije su posedovale preko 80%. Štaviše, oko 70% međunarodnih tehnoloških transfera obavljeno je među multinacionalnim kompanijama. Ova vrsta prekograničnih privrednih aktivnosti u okviru istih

preduzeća predstavljala je izazov za tradiciju teorije međunarodne trgovine i investicija. Globalizacija finansijskog sektora je postala najbrže razvijajući i najuticajniji aspekt ekonomske globalizacije. Međunarodne finansije su nastale da bi služile potrebama međunarodne trgovine i investicionih aktivnosti. Međutim, uporedo sa razvojem ekonomske globalizacije, ona se sve više osamostaljuje. U poređenju sa tržištima robe i rada, finansijsko tržište je jedino koje je ostvarilo globalizaciju u pravom smislu globalizacije [20, str.171]. Od 1970-ih, prekogranični tok kapitala se brzo širi. Godine 1980. ukupan obim prekograničnih transakcija akcijama i obveznicama velikih razvijenih zemalja i dalje je bio manji od 10% njihovog BDP-a. Međutim, ova cifra je daleko premašila 100% 1995. Vrednost prosečnih dnevnih transakcija deviza je porasla sa 200 milijardi američkih dolara sredinom 1980-ih na sadašnjih 1.200 milijardi dolara, što je 85% deviznog kursa. rezerve svih zemalja sveta i 70 puta veće od vrednosti dnevnog izvoza roba i usluga. Proces globalizacije privrede je i proces globalnog industrijskog restrukturiranja i prilagođavanja. Sa razvojem nauke i tehnologije i povećanjem nivoa prihoda, industrijska struktura svih zemalja takođe prolazi kroz prilagođavanje i dogradnju. Poslednjih godina razvijene zemlje na zapadu postepeno ulaze u eru ekonomije znanja i počele su da prebacuju u zemlje u razvoju mnoge radno intenzivne industrije slabe međunarodne konkurentnosti. [21, str. 58] Ovaj proces promene u različitim zemljama gura napred dubinski razvoj ekonomske globalizacije. S druge strane, od kraja hladnog rata postoji višak produktivnosti. Zbog ove činjenice, ekonomska globalizacija je intenzivirala konkurenciju na međunarodnom tržištu među preduzećima iz različitih zemalja.

Kako bi podigli svoje pozicije i poboljšali svoju konkurentnost na međunarodnom tržištu, kako domaća preduzeća, tako i preduzeća iz drugih zemalja pribegavaju jedno za drugim spajanjima i akvizicijama, što je rezultiralo plimom industrijskog restrukturiranja. Uzmite samo nekoliko slučajeva kao demonstraciju: najnovija akvizicija Mannesmann-a od strane Vodaphone-a, akvizicija MCI-a od strane British Telecom-a, akvizicija xin fú od strane Deutsche Bank, i spajanje Citibank-a sa Travellers-om i Daimler-benz-a. Sve ove aktivnosti restrukturiranja imaće dalekosežan uticaj na svetsku industrijsku konkurenciju. [17, str. 31]

Razvijene zemlje su imale dominantnu ulogu u procesu ekonomske globalizacije. U 1996. godini ukupan obim izvoza razvijenih zemalja iznosio je 4.057 milijardi dolara, što je činilo 81,7% ukupne svetske vrednosti međunarodne trgovine. U 1995. godini, direktne strane investicije 10 najvećih razvijenih zemalja uključujući G7, Švajcarsku, Švedsku i Holandiju činile su 85,1% ukupne vrednosti stranih direktnih investicija u celom svetu. Dominantna uloga razvijenih zemalja u procesu ekonomske globalizacije ogleda se u tome što upravo one određuju pravila međunarodne ekonomske razmene. Iako postojeća pravila igre za međunarodne ekonomske aktivnosti imaju dobar aspekt da su u skladu sa socijalizovanom masovnom proizvodnjom, ona su generalno postavljena pod dominacijom razvijenih zemalja. [5] Međunarodne ekonomske i finansijske organizacije su pod kontrolom Sjedinjenih Država i drugih zapadnih zemalja. Oni su koristili ove prednosti da promovišu i dominiraju razvojem globalizacije. Istovremeno, oni su najveći korisnici ekonomske globalizacije. U novembru prošle godine, Kina i Sjedinjene Države postigle su sporazum o pristupanju Kine STO. Ovim je Kina napravila odlučujući korak napred na svom putu da postane zemlja članica STO. Potpisivanje ovog sporazuma pokazuje

odlučnost kineske vlade da čvrsto ubrza reformu svog ekonomskog sistema i dalje se integriše u proces ekonomske globalizacije. To je vin-vin sporazum. [15, str. 171] S jedne strane, Sjedinjene Države mogu povećati svoj izvoz robe i usluga u Kinu, stvarajući tako više mogućnosti za zapošljavanje. S druge strane, Kina može da podstakne svoj ekonomski rast povećanjem svog udela na američkom tržištu. Osim toga, naprednije tehnologije, iskustvo u upravljanju i kapital mogu se uvesti iz razvijenih zemalja. A pritisak međunarodne konkurencije će postati pokretačka snaga za reformu i otvaranje prema spoljnom svetu. Ovo će zauzvrat promovisati konkurentnost kineskih preduzeća. [12, str. 45]

RIZICI KOJE DONOSI EKONOMSKA GLOBALIZACIJA U ZEMLJE U RAZVOJU I PREVENCIJA SRODNIH RIZIKA

Učešće zemalja u razvoju u procesu globalizacije može im omogućiti da bolje iskoriste svoje komparativne prednosti, uvođenje naprednih tehnologija, strani kapital i upravljačko iskustvo. Takođe je povoljan za eliminisanje monopolističkog ponašanja i jačanje tržišne konkurencije. Ipak, iako pruža više razvojnih mogućnosti za zemlje u razvoju, proces globalizacije takođe predstavlja ogromne rizike. Pre svega, ekonomska globalizacija je zapravo proširila, a ne smanjila jaz između severa i juga. Prema nekom izveštaju koji su UN objavile 1999. godine, broj zemalja u razvoju koje su imale koristi od ekonomske globalizacije manji je od 20. Razlika u dohotku po glavi stanovnika između najbogatije zemlje i najsiromašnije zemlje povećana je sa 30 puta 1960. na sadašnjih 70 puta. Godine 1960. vrednost spoljnotrgovinske razmene najsiromašnijih 46 zemalja činila je 1,4% ukupne svetske. U drugoj polovini 1990. godine, ovaj udeo se već smanjio na 0,6% i dalje na gotovo zanemarljivih 0,4% u 1995. Prosečan trgovinski deficit zemalja u razvoju 1990-ih porastao je za 3% u poređenju sa onim 1970-ih. A preko 80% kapitala teče između SAD, Zapadne Evrope i Istočne Azije. Osim donacija i bilateralne finansijske pomoći, većina zemalja u razvoju nije mogla privući nikakav kapital. [3, str. 77]

Drugo, ekonomska globalizacija takođe nosi rizike zemalja u razvoju da budu pogođene nepovoljnim spoljnim faktorima. U otvorenim ekonomskim uslovima, sukob između ostvarivanja spoljne ekonomske ravnoteže i unutrašnje ekonomske ravnoteže predstavlja veliko ograničenje za makroekonomsku politiku zemalja u razvoju, slabeći njihov kapacitet makroekonomske kontrole i regulacije. Uz kontinuirano inoviranje finansijskih instrumenata, brzu ekspanziju finansijskih sredstava i trend privatizacije međunarodnog kapitala, veliki obim međunarodnog plivajućeg kapitala doneo je ogromne uticaje na ekonomsku sigurnost i finansijsku stabilnost zemalja u razvoju. Prema nekim podacima MMF-a, vrednost kratkoročnih bankarskih kredita koji su tekli na i preko međunarodnih finansijskih tržišta i drugih finansijskih tržišta i tržišta kapitala u 1997. godini iznosila je najmanje 7.200 milijardi američkih dolara, što je bilo otprilike 1/4 ukupnog iznosa. izlaz celog sveta. Prema proceni američkog odbora Federalnih rezervi, dnevna ukupna vrednost deviznih transakcija samo u Njujorku, Tokiju i Londonu u 1997. godini bila je oko 620 dolara, od čega je 18% korišćeno za spoljnu trgovinu i investicije, a preostalih 82% korišćeno je za špekulacije na međunarodnim finansijskim tržištima.

Ova ogromna količina plutajućeg međunarodnog kapitala može dovesti do ekonomije mehura i neuredne fluktuacije deviznih kurseva. Oni takođe mogu oslabiti monetarni suverenitet zemlje i dovesti do disfunkcije njene monetarne politike. Efekat stada ovaca i samoispunjavajući mehanizam monetarne krize koji postoje na međunarodnim finansijskim tržištima dodatno će ojačati potres koji su pretrpele zemlje u razvoju. Iako su finansijske krize koje su izbile u Meksiku i istočnoj Aziji 1990-ih bile ukorenjene u defektima ekonomskih sistema i ekonomskih struktura, uticaj plutajućeg međunarodnog kapitala bio je direktan fitilj, koji je takođe u velikoj meri pojačao njihovu destruktivnost. [3, str.79]

Ekonomski rast: implikacije na zapošljavanje, siromaštvo i rod

Gore predstavljeni okvir – sa elementima rasta, zapošljavanja i smanjenja siromaštva – je neadekvatan. Žene i muškarci zauzimaju različite pozicije u lokalnim, regionalnim i globalnim ekonomijama sa važnim implikacijama za realizaciju trostrukih ciljeva rasta, zapošljavanja i smanjenja siromaštva. Stoga, rodna priroda ekonomskih institucija, nejednaka raspodjela imovine i mogućnosti između muškaraca i žena, i podjela rada između plaćenog i neplaćenog rada moraju biti ugrađeni u okvir. Konkretno, rodna perspektiva mora biti ugrađena u tri gore navedene komponente. Neuspeh da se to uradi bi ugrozio korisnost celokupnog okvira. Nexus rast-zaposlenost-siromaštvo, kao što je gore navedeno, fokusira se isključivo na transakcije zasnovane na tržištu koje se odnose na zapošljavanje i prihod koji se ostvaruje kroz ove transakcije. Ove tržišne razmene poprimaju različite oblike. Na primer, na tržištima plaćenog rada, pojedinci menjaju svoj rad direktno za platu ili nadnicu. Uslovi ove razmene direktno utiču na životni standard i status siromaštva domaćinstava. Međutim, ovaj fokus na tržišne odnose koji regulišu primanje zapošljavanja zanemaruje netržišne aktivnosti koje imaju ogroman uticaj na status siromaštva, razvojne rezultate i proizvodnju ljudskog potencijala.

Veliki deo ovog netržišnog posla odvija se u domaćinstvima, porodicama i zajednicama. Pored toga, dinamika unutar domaćinstva direktno utiče na distribuciju rada i resursa na načine koji utiču na pristup mogućnostima zapošljavanja u kratkom i dugoročnom periodu. Rodni odnosi određuju načine organizovanja tržišnog i netržišnog rada. Žene često imaju primarnu odgovornost za netržišne (neplaćene) kućne poslove i brižni rad. Ovo ograničava njihove izbore u pogledu učešća u radnoj snazi i njihovog pristupa plaćenom zaposlenju, kako formalnom tako i neformalnom [6, str. 53]. Dodeljivanje vremena netržišnom radu za razliku od tržišnog rada ograničava prihode domaćinstva koje žene direktno kontrolišu. Štaviše, sa više vremena posvećenog netržišnom radu, žene često imaju manje plaćeno radno iskustvo ili prekidaju svoj posao, faktori koji se često pretvaraju u niže zarade.

Kao što ćemo videti mnogo detaljnije, polna segmentacija je endemska na tržištima rada širom sveta, pri čemu su žene često koncentrisane na slabo plaćenim, nestabilnim i nekvalitetnim poslovima. Tržišta plaćenog rada možda nisu jedini, a često ni najvažniji oblik tržišne razmene u vezi sa ovim oblicima zapošljavanja. Na primer, postoje kvazi tržišta rada na kojima radnici prodaju proizvod ili uslugu, ali unutar niza zavisnih odnosa koji ograničavaju njihovu vlast nad aranžmanom zapošljavanja.

Primeri uključuju podugovorenu proizvodnju ili rad kod kuće, u kojem radnici proizvode ili sklapaju robu za set specifikacija koje je dao dobavljač posla (često srednji čovek – kvazi poslodavac ili fabrika) u okviru dužeg lanca snabdevanja. Izrazita tržišna dinamika, osim dinamike tržišta rada, upravlja raznim oblicima samozapošljavanja ili kvazi plaćenog zapošljavanja. Često izostaju socijalne beneficije i zaštita za ove vrste nesigurnog i neformalnog zapošljavanja, što povećava ekonomski rizik sa kojim se suočavaju žene koje rade u ovim delatnostima, jer se one obavljaju van okvira radnog zakonodavstva. Ova vrsta segmentacije radne snage smanjuje potencijal za zaradu žena. Sa nižim očekivanim zaradama, ulaganja u obrazovanje devojčica i žena često zaostaju za muškom populacijom. Slično tome, uočeni niži potencijal zarade žena jača rodnu podelu rada u domaćinstvu, pošto je oportunitetni trošak, u smislu izgubljenog prihoda, specijalizacije za neplaćeni rad nege niži za žene nego za muškarce. Žene koje su specijalizovane za pružanje neplaćenog rada nege suočavaju se sa ogromnim ekonomskim rizicima [10, str. 11]. Takva specijalizacija ne samo da umanjuje njihov potencijal zarade i jača zavisnost od muškog hranitelja. Žene često nemaju isti pristup socijalnoj zaštiti, kao što su starosne penzije, čime se povećava rizik od pada u siromaštvo.

Rodna podela između tržišnog i netržišnog rada, nejednaka distribucija mogućnosti zapošljavanja i potencijal nižih zarada žena jačaju uspostavljenu rodnu dinamiku na nivou domaćinstva. Na primer, uticaj žena na distribuciju resursa i rada unutar domaćinstva je oslabljen kada su mogućnosti za sticanje prihoda kroz zapošljavanje ograničene. Stoga, povećanje pristupa žena plaćenom zaposlenju ima potencijal da promeni rodne uloge i dinamiku domaćinstva, u zavisnosti od otpornosti rodni normi u društvu i vrste zaposlenja kojem žene imaju pristup [9, str. 71]. Odnos između plaćenog rada na tržištu i preovlađujućih rodni odnosa je složen. Pristup naknadiaktivno zapošljavanje ne znači uvek kontrolu nad delom prihoda domaćinstva. Slično, učešće na tržištu rada može uključivati troškove kao i koristi. Ovi faktori utiču na to u kojoj meri pristup žena zapošljavanju menja rodnu dinamiku.

Komponenta siromaštva

Jasno je da ako se siromaštvo želi smanjiti, onda siromašni moraju imati koristi od otvaranja radnih mesta. Politika bi trebalo da bude osmišljena tako da pojedincima omogući bolji pristup raznovrsnijem nizu ekonomskih mogućnosti. Poboljšanje efikasnosti sa kojom stvaranje radnih mesta smanjuje siromaštvo može se uokviriti u kontekstu mobilnosti radne snage, ako se mobilnost konceptualizuje dovoljno široko. Tri dimenzije mobilnosti radne snage su posebno relevantne: mobilnost unutar tržišta rada (tj. između segmenata tržišta rada); prostorna mobilnost (tj. domaće i međunarodne migracije); i mobilnost u okviru date aktivnosti zapošljavanja (naviše i naniže mobilnost u zaradama i uslovima rada). Uopšteno govoreći, politike koje povećavaju pozitivne aspekte mobilnosti kroz ove tri dimenzije će poboljšati delotvornost strategije usmerene na zapošljavanje u smanjenju siromaštva i podizanju životnog standarda. Štaviše, poboljšanja u mobilnosti radne snage su dobra za rast. Studija latinoameričkih ekonomija procenjuje da se koristi od eliminacije segmentacije zasnovane na polu na tržištu rada kreću od 2 do 9 procenata BDP-a.

Potencijalne koristi za zemlje u razvoju od liberalizacije međunarodnih tokova rada mogu uveliko premašiti koristi koje bi ove zemlje ostvarile kroz dalju liberalizaciju trgovine ili tokova kapitala. Brojne politike se mogu primeniti kako bi se povećala mobilnost u ove tri dimenzije. Na primer, smanjenje segmentacije tržišta rada može zahtevati poboljšanje veština i obuke i poboljšanje pristupa kreditima i kapitalnim sredstvima različitih vrsta. Kao što će se detaljnije raspravljati kasnije u ovom izveštaju, rešavanje rodni nejednakosti u podeli tržišnog i netržišnog rada je od ključnog značaja za smanjenje segmentacije tržišta rada i poboljšanje mobilnosti. Poboljšanja uslova trgovine za siromašne zaposlene su neophodna kako bi se povećala mobilnost u okviru aktivnosti zapošljavanja i da bi se obeshrabrilo omalovažavanje zaposlenja – to jest, zapošljavanje koje zarobljava radnike u ciklusu niske produktivnosti i siromaštva. Na primer, cene koje poljoprivredni proizvođači dobijaju za svoje proizvode, često su mnogo niže od potrošačkih cena na finalnom tržištu. [3, str. 82] Veliki deo vrednosti preuzimaju drugi duž distributivne mreže koja povezuje proizvod sa tržištem. Slično tome, gužva na urbanom neformalnom tržištu pojačava konkurenciju i smanjuje ionako niske prihode koje neformalni radnici zarađuju. U ovim slučajevima, kada bi siromašni radnici mogli da zauzmu veći udeo u vrednosti onoga što proizvode ili prodaju – uključujući i sopstveni rad – potencijal zapošljavanja za smanjenje siromaštva bio bi povećan.

Kombinacija sporijeg rasta i opadajućeg intenziteta rasta koji je gore opisan ima važne implikacije na ishode siromaštva. U nedostatku novih politika za pomoć porodicama sa niskim primanjima, očekivali bismo povećanje siromaštva u onim zemljama koje su imale sporiji rast i slab učinak u pogledu otvaranja radnih mesta. Pitanje da li su se nejednakost i siromaštvo tokom vremena intenzivirali bilo je predmet mnogih istraživanja i debata. Međutim, odgovor na pitanje – da li su se globalno siromaštvo i nejednakost povećali? – zavisi od različitih iskustava zemalja širom sveta i načina na koji se ova različita iskustva kombinuju u jednu procenu. Neke mnogoljudske zemlje, poput Kine, pokazuju pad siromaštva poslednjih godina, i to je dovoljno da utiče na globalne trendove. U drugim zemljama i regionima, izgleda da su se nejednakost i siromaštvo povećali sa globalizacijom (ibid.). Štaviše, stepen u kome su zemlje sa niskim dohotkom sustigle zemlje sa visokim dohotkom, u smislu smanjenja jaza u dohotku po glavi stanovnika, varira od zemlje do zemlje i regiona do regiona. I međudržavni trendovi i trendovi unutar zemlje moraju se uzeti u obzir prilikom procene ukupnih trendova. Kasnije u izveštaju detaljnije ispitujemo veze između zaposlenosti i siromaštva.

ZAKLJUČAK

Na prvom mestu, međunarodne ekonomske organizacije treba da igraju veću ulogu u procesu ekonomske globalizacije. Ono što je u upadljivoj suprotnosti sa brzim razvojem ekonomske globalizacije jeste nepostojanje organizacije za globalnu ekonomsku regulaciju i kontrolu, kao i zaostajanje u uspostavljanju regulatornog sistema. U stvari, sve više globalizovana svetska ekonomija je u slobodnom i lutajućem stanju. Ovo je u velikoj meri slično domaćoj ekonomskoj situaciji razvijenih zemalja na zapadu tridesetih godina prošlog veka kada su ekonomske krize

koje su se širile po čitavom kapitalističkom svetu dovele do kejnzijanske ekonomije i vladine intervencije u ekonomskim operacijama. Meksička i istočnoazijska finansijska kriza 1990-ih i kolaps dugoročnih kompanija za upravljanje kapitalom zahtevaju globalizovanu kejnzijansku ekonomiju i uspostavljanje odgovarajuće institucije za vršenje efektivnih intervencija u svetskoj ekonomiji, a posebno u funkcionisanju međunarodnih finansijskih tržišta. Sadašnje međunarodne ekonomske organizacije imaju mnoga ograničenja u upravljanju svetskom ekonomijom. Da bi se ovo promenilo, trebalo bi preduzeti sledeće:

(1) Trebalo bi ojačati koordinaciju makroekonomske Kreirane cirdpolitikama različitih zemalja, a MMF i Svetska banka bi trebalo da uspostave savršen sistem ranog upozoravanja na finansijske krize i izgrade svoju postkriznu podršku. kapaciteti.

(2) Treba ojačati prekogranični finansijski nadzor. Bazelski komitet i Bazelski kreditni sporazum su učinili mnogo u povećanju transparentnosti finansija ijalne institucije i podizanje njihove stope kapitalne dovoljnosti.

Međutim, ovo je daleko od dovoljnog. Organizacija koja može da igra ulogu konačnog zajmodavca širom sveta, pružajući plutajuću finansijsku pomoć i podršku kriznim institucijama kako bi povratila poverenje međunarodnih investitora, jačajući praćenje i nadzor nad finansijskim institucijama i suzbijajući etičku krizu.

(3) Trebalo bi vršiti odgovarajuću kontrolu tokova međunarodnog kapitala, posebno toka kratkoročnog kapitala koji ima ozbiljne negativne efekte. Poslednjih godina u međunarodnom ekonomskom krugu se vodi žestoka rasprava o 'Tobinovom' porezu. Smatramo da, iako postoje neki problemi sa Tobinovima porezom koje treba rešiti u vezi sa specifičnim operacijama i raspodelom poreza na dobit, on je izvodljiv i praktičan kao orijentacija. Stoga je vredno stvoriti uslove za njegovu dalju implementaciju.

Drugo, u procesu razvoja novog međunarodnog ekonomskog poretka treba garantovati interese zemalja u razvoju i povećati njihovo mišljenje. Trend ekonomske globalizacije koji je nastao i razvijao se u uslovima da stari međunarodni ekonomski poredak još nije suštinski promenjen. Globalizacija sama po sebi ne može doneti pravičan i razuman novi međunarodni ekonomski poredak, a neke zemlje u razvoju koje nisu u stanju da uživaju u prednostima i da izbegnu štetu suočene su sa opasnošću da postanu autsajderi. Stoga, suočene sa ekonomskom globalizacijom, zemlje u razvoju su zaglavljene u dilemi: s jedne strane, ako se drže podalje od ovog procesa, sigurno će biti ostavljene daleko iza razvoja drugih ekonomija. S druge strane, ako aktivno učestvuju u procesu, najverovatnije će se svesti na anekse razvijenih zemalja zbog njihove dominacije u procesu. Imajući u vidu ovu anticipaciju, interesi zemalja u razvoju moraju biti zagwarantovani, a njihovo mišljenje u procesu razvoja novog međunarodnog ekonomskog poretka mora biti uvećano. Preduslov da razvoj ekonomske globalizacije dobije održivu pokretačku snagu za njen razvoj je da se mora garantovati podela rasta.

Odnosno, napredak globalizacije ne samo da bi trebalo da donese ogromne koristi za svetsku ekonomiju, već bi trebalo da ove pogodnosti učini dostupnim svakoj zemlji i različitim resorima i interesnim grupama. Tačnije, nekoliko zemalja ili nekoliko nacija i interesnih grupa ne bi trebalo da uživaju isključivo u prednostima globalizacije. A napredak globalizacije trebalo bi da donese Parratu poboljšanje. Ako

dugoročno zemlje u razvoju ne mogu imati koristi od procesa globalizacije, ekonomski interesi razvijenih zemalja će sigurno biti pogođeni. Uzmimo za primer problem standarda rada. Razvijene zemlje, a posebno Sjedinjene Države, dugo su insistirale da se ovo poveže sa trgovinskim pitanjima, odnosno da se postavi jedinstveni standard rada, uključujući standard zarada. Ako standard zarada u bilo kojoj zemlji ne ispunjava jedinstveni standard, ova zemlja bi bila kažnjena. Ovo insistiranje zapravo znači eliminisanje komparativnih prednosti zemalja u razvoju i slabljenje njihove međunarodne konkurentnosti. Stoga se traži da razvijene zemlje uzmu u obzir stvarnost zemalja u razvoju i odustanu od svog nerazumnog zahteva povezivanja standarda rada sa pitanjima trgovine.

BIBLIOGRAFIJA

1. Adsera, Alicia (2004). Changing fertility rates in developed countries. The impact of labor market institutions, *Journal of Population Economics*, 17:17-43.
2. Alesina, Alberto and Rodrik, Dani (1994). Distributive politics and economic growth. *Quarterly Journal of Economics*, 109: 465-490.
3. Aslanbeigui, Nahid and Summerfield, Gale (2000). The Asian crisis, gender, and the international financial architecture, *Feminist Economics*, 6(3): 81-103.
4. Ball, Laurence. 1993. What Determines the Sacrifice Ratio? NBER Working Paper No. 4306, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
5. Beneria, Lourdes (2003). *Gender, Development, and Globalization: Economics as if All People Mattered*. London: Routledge.
6. Beneria, Lourdes (2001). Shifting the risk: new employment patterns, informalization, and women's work, *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 15(1): 27-53.
7. Beneria, Lourdes and Floro, M.S. (2005). Labor Market Informalization, Gender, and Social Protection: Reflections on Poor Urban Households in Bolivia and Ecuador. In: Razavi, S., Hassim, S. (eds) *Gender and Social Policy in a Global Context*. Palagrava Macmillan, London.
8. Beneria, Lourdes and Feldman, Shelley (1992) eds., *Unequal Burden: Economic Crises, Persistent Poverty, and Women's Work*. Westview Press.
9. Boulder, CO: Westview Press. Berik, Günseli (2000). Mature export-led growth and gender wage inequality in Taiwan, *Feminist Economics*, 6(3): 1-26.
10. Belser, Patrick and Rama, Martín (2001). State ownership and labor redundancy: estimates based on enterprise-level data from Vietnam, *Policy Research Working Paper*, No. 2599, Washington, DC: World Bank.
11. Blau, F.D., Ferber, M.A., and Winkler, A.E. (2002), *The Economics of Women, Men, and Work*, 4th edition, Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
12. Blau, Francine D. and Kahn, Lawrence M. (2001). Understanding international differences in the gender pay gap, NBER Working Paper Series No. 8200, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
13. Chen, Shaohua and Ravallion, Martin (2004). How have the world's poorest fared since the early 1980s? *World Bank Policy Research Working Paper*, No. 3341. Washington, DC: World Bank.
14. Cline, William (1997). *Trade and Income Distribution*. Washington, DC: Institute for International Economics.
15. Currie, Janet and Harrison, Ann (1997). Sharing the costs: the impact of trade reform on capital and labor in Morocco, *Journal of Labor Economics*, 15(3): S44-S71.

16. Deaton, Angus and Dreze, Jean (2002). Poverty and inequality in India: a re-examination, *Economic and Political Weekly*, (September): 3729-48.
17. Deere, Carmen Diana (2005). The feminization of agriculture? Economic restructuring in rural Latin America, UNRISD Occasional Paper 1, Geneva: United Nations Research Institute for Social Development.
18. Easterly, W. and Rebelo, S (1993). Fiscal Policy and Economic Growth: An Empirical Investigation. *Journal of Monetary Economics*, 32(3): 417-58.
19. Edwards, Lawrence (2003). A firm-level analysis of trade, technology, and employment in South Africa, *Journal of International Development*, 15:1-17.
20. Edwards, Lawrence (2001). Globalisation and the skill bias of occupational employment in SA, *South African Journal of Economics*, 69(1): 40-71.
21. Epstein, Gerald, Grabel, Ilene, and Jomo, K.S. (2003). Capital management techniques in developing countries: an assessment of the experiences from the 1990s and lessons for the future, PERI Working Paper, No. 56, Amherst, MA: Political Economy Research Institute.
22. Fallon, Peter and Lucas, Robert (2002). The impact of crises on labor markets, household incomes, and poverty: a review of evidence, *World Bank Research Observer*, 17: 151-67.

RESUME

Global changes fundamentally change the postulates of civilization and cannot be explained by traditional economic and social theories. It is not only about the change of social formations, but also about a fundamental turn in the development of humanity. The need for a new paradigm in social theory systems from the new global practice, which is connected with the initiated changes in life patterns, the largest in the history of human development. It follows that the creation of a new paradigm of the social sciences depends on the anticipation of contemporary global reality. This process began several decades ago through a critical analysis of social development, and is related to the study of the modern scientific and technological revolution and its social consequences. The emergence of theories of post-industrial, technotronic or information society reflects a theoretical search for a new paradigm. In order to reach a social consensus regarding the solution of growing tensions and problems of the modern world, projections of possible scenarios should be presented - at all levels of social organization - if current tendencies in technology development and conflicts continue. It should be borne in mind that the development of civilization came only when people found ways to control natural instincts and restrain destructiveness. Adoption of cultural and ethical norms, ie development of awareness should contribute to a more humane and rational attitude towards the community and the environment.

The basic question that seeks an answer in the context of globalization is: how many states and existing international institutions can guarantee the security of people? Risk assessment must be performed from both a political and a cultural point of view. The denationalization of the security function has led to the classic interstate sources of threat being reduced to mere possibility; however, other (non-state) forms of endangerment are gaining in importance. The classical approach to security as a state function and to the state as the main bearer of force that can endanger international security is not enough to explain the new conditions. Globalization leads to the

creation of a world dynamic society that exceeds the achieved results in terms of security achieved under the system of nation states. Security can no longer be equated solely with preserving the physical integrity of a person. Security breaches are not just knowingly inflicting injuries and abusing means of physical violence. Endangering security is also taking actions whose implementation poses a risk, ie activities that carry great potentials of risk.

The basic ethical problem is overcoming confinement in individual worlds and creating awareness in people about mutual connections and their dependence on other people (it is usually indirect, but it cannot be avoided). The sum of private interests and activities can result in a more just and free society, but only with respect for ethical and moral principles. Market self-regulation without ethics cannot work. The thesis of the existence of equal starting opportunities is extremely dubious; does it really only depend on us whether we will use them or not? The logic of the free hand of the market can very easily destroy the basic postulates of civilization and destroy life on the planet for profit.